KNOWLEDGE – International Journal
Vol.31.6
June, 2019

PERSONALITIES AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PERPETRATORS OF COMPUTER CRIMES AGAINST CHILDREN

Plamen Tzokov
Facultity of Pedagogy, Plovdiv University "Paisii Hilendarski", Republic of Bulgaria,
plamen_tzokov@abv.bg

Abstract: With increasing technology and moving people to interpersonal relationships with each other, online communication begins to shift the real world and increasingly to virtual communication. Much of the crimes and incitement to child-directed crime begin to turn into online crime. It hides even greater dangers, greater psychological pressure, victimization and harassment on victims than in real contact with them. The attempt to create a psychological profile to identify the personal and behavioral characteristics of cybercriminals against the personality is a central focus of this article. In general, malware distributors have an increased need for recognition, expression and self-assertion. They demonstrate narcissistic attitudes, egocentrism and passive-aggressive self-assertion. Most often, perpetrators show different kinds of obsessions. Malware distributors among children usually reduce their own anxiety, depression and frustration. A distinctive feature is the dehumanization of the victim and the realization of fantastic behavior. Sexual crimes in the Internet on children are sexual sadism and violence against children. Depending on the type of event, they are: "confident in their strength"; "Strong and assertive"; "Angry revenge" and "angry excitement." The perpetrators of this type of crimes are largely self-controlled, impulsive and lacking in social contacts. They lack respect for moral and legal norms.
Keywords: influence, victimization, psychological profiling, cybercrime against the personality

ЛИЧНОСТНИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ОСОБЕНОСТИ НА ИЗВЪРШИТЕЛИТЕ НА КОМПЮТЪРНИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ ДЕЦА

Пламен Цоков
Педагогически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, ул.“Иван Асен“ №24,
Република България, plamen_tzokov@abv.bg

Резюме: С все по-голямата технологизация и отдалечаването на хората в междуличностните отношения един с друг, онлайн комуникацията започва да измества реалната и все повече да се свежда до виртуалното общуване. Голяма част от престъпленията и подбудителството към такива, насочени към детската личност, започват да се преобразуват в онлайн престъпност. Тя крие в себе си дори по-големи опасности, по-голям психологически натиск, виктимизация и тормоз върху жертвите, отколкото в реалния контакт с тях. Опитът за създаване на психологически профил с цел идентификация на личностните и поведенчески характеристики на извършителите на киберпрестъпления срещу личността е основен акцент на тази статия. Като цяло разпространителите на зловреден софтуер имат изострени потребности от признание, изява и себеутвърждаване. Демонстрират нарцистични нагласи, егоцентризъм и пасивно-агресивно себеутвърждаване. Най-често извършителите проявяват различен по вид обсесии. Разпространителите на зловреден софтуер сред децата обикновено намаляват собствената си тревожност, потиснатост и фрустрации. Отличителна особеност е дехуманизирането на жертвата и реализация на фантазно поведение. Сексуалните престъпления в Интернет върху деца са сексуален садизъм и насилие над деца. В зависимост от типа на проява те са: „уверен в силата си“; „силен и асертивен“; „гневно отмъстителен“ и „гневно възбудим“. Извършителите на този тип престъпления в голямата си част са с нисък самоконтрол, импулсивни и с дефицит на социални контакти. Липсва им респект към моралните и правни норми.
Ключови думи: влияние, виктимизация, психологическо профилиране, киберпрестъпления срещу личността

НЕСЪВЪРШЕНСТВАТА НА ВЪТРЕШНИТЕ ЧУВСТВА В ИНТЕРНЕТ

Усамотени пред клавиатурите си, хората признават най-странни неща, защото от тях или има последствия в реалния живот, а друг път тъкмо защото няма. Те могат да свалят бремето на дадено желание или страх, без реален събеседник да реагира с изненада или ужас. И в двата случая индивидите не си дават отчет, че не просто натискат бутон, а въвеждат чрез клавишите някоя от трилионите последователности от знаци, за да изпишат мислите си в цялата им впечатляваща, комбинаторна необхватност. Няма експеримент в

психологията от изследванията върху времето на реакцията, разширяването на зениците или функционалното невроизразяване, който да изведе наяве тези факти. Терминът „филтърен балон“ е препратка към все по-широко наблюдаваната в наши дни интелектуална изолация чрез Интернет. Ако хората по природа са „специалисти“ по обработка на психологически данни (гледачки, екстрасенси, врачки, „специалисти“ по псевдопозитивни теории за личностно израстване, медицински сестри, шофьори, фризьори и … нашите баби, да са ни живи и здрави), ако науката за данните е интуитивна, защо са ни необходими компютри и компютърни програми или теста на Колмогоров-Смирнов например? На езика на специалистите по обработка на данни – ние придаваме различна тежест на данните, с които работим и отдаваме прекалено голямо значение на една конкретна единица на наблюдение - на себе си, без да можем във всички случаи да защитим личността си.

РАЗСЛЕДВАНЕ НА КИБЕРПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ ЛИЧНОСТТА

Анализът на компютърните престъпления предполага да бъдат описани някои основни начини за тяхното разследване в досъдебното производство (Наказателен кодекс на Република България). Дефинициите, обозначаващи разликите между основните понятия са противоречиви, но акцент се поставя върху това, какво точно е обект на нерегламентиран достъп и по какъв начин той бива осъществен.

B. Sterling (1992) твърди, че „… никой, който хаква дадена система не би се описал доброволно като „компютърен нарушител“, „хулиган“, „кракер“, „високотехнологичен гангстер“ и т.н.“.

Ю. Бояджиева (2004) разграничава понятията хакер и кракер. Много автори са на същото мнение. „Кракерът“ осъществява „атаката“ с вредоносна цел и без разрешение и покана за достъп.

А. Манасиева (2016) разширява понятията и счита, че общото е хакер независимо от целта за определяне на индивидите, извършващи нерегламентиран достъп, било то с продуктивни или деструктивни намерения. Описва ги съдържателно в следните типове поведение:

- *Първият тип* са „белите хакери“ (white hat). Това се специалисти с добри компютърни умения до съдействието, на които прибягват корпоративни клиенти, търсещи експерти по компютърна сигурност. Те извършват „етично“ проникване със знанието на собственика и без да нанасят вреда.
- *Вторият тип* са „черните хакери“ (black hat). Те са злонамерени и извършват всякакъв по вид злонамерен достъп (вреди, измами, кражби, пиратство, злоупотреби). „Атаката“ е без разрешение и има за цел увреждане на личността или собствеността.
- *Третият тип* хакери (grey hat) не са злонамерени и работят срещу заплащане за себедоказване или изява. Целта е да се покажат на администраторите къде има „пробиви“ и би трябвало да се увеличи сигурността от средата.
- *Четвъртият тип* хакери представляват „elite“. Те са висукообразовани, високоинтелигентни и социално компетентни. Адаптивни и аналитични са. Интровертирани са, със склонност към власт, доминиране и притежание. Проявяват нарцистична ориентация с подчертан стремеж за лично превъзходство, предизвикателство и стремеж за себеизява и лично превъзходство. В тази група са мъже на възраст от 30 – 50 години, повечето са семейни и с деца.
- *Петият тип* са представени от групите на: „новобранците“ (newbie), „скрипт кидес“ (script kiddie) и „хакактивистите“ (haktivist). Общото между тях са личностните мотиви за себедоказване, отмъщение, чувство за превъзходство и безнаказаност. Като цяло нямат опит и използват готови модели и програми.

Съществуват данни и следствени версии, че така известните игри с предизвикателства са създадени от втория и петия тип хакери. Сред най-популярните са: онлайн игри „Синият кит“ и „Да изчезнеш за 24 часа“; предизвикателствата „Ледена кофа“ и „Kiki Challenge“.

К. Бобев (2006) разглежда и анализира мотивационния профил на лицата, извършващи компютърни престъпления. Той изгражда три групи извършители:

- *Първата група* включва специалисти, „… при които действията са израз на интелектуално превъзходство над автора, разработил конкретна компютърна програма“. В много случаи те демонстрират своите способности пред колеги, познати и роднини и едва на по-късен етап вземат решение да опитат тези свои възможности за материално облагодетелстване, без да приемат мерки за укриване на престъплението (Бобев, К. 2009) (Тази група отговаря на разбиранията на А.Манасиева (2016), която включва първата и четвъртата от нейната класификация, б.а.).
- *Втората група* регистрира специалисти, които страдат от множество психични и психосоматични заболявания. Сред тях са обсесивно-компулсивни разстройства, психичен стрес, синдром на Бърнаум и др.

- *Третата група* разглежда професионални престъпници и членове на добре организирани групи, които притежават устойчиви престъпни установки и опит (Тази група включва втората и петата такива в класификацията на А.Манасиева (2016)).

Според Р. Беленски (2008) като значими за извършването на компютърни престъпления са три фактора: психологически особености на начина на действие; запазването на относителната анонимност на извършителя и късната разкриваемост.

Като цяло киберпрестъпленията могат да се разделят на две основни разновидности: против собствеността и против личността (Kirwan & Power, 2013). Престъпленията срещу личността включват:

- *Първата разновидност* постулира кражби: на самоличност; интелектуална собственост; изнудване; клевета; престъпления от омраза и пране на пари.
- *Втората разновидност* визира престъпления, в които има сексуално насилие (главно върху деца)

Някои автори поставят акцента върху компютъра като средство за извършване на криминални действия; детска порнография; следене и тормоз; измама; софтуерно пиратство; изнудване; кражба на самоличност (Jonson, T. 2005).

Е. Маджаров (2006) представя криминалогична квалификация на правонарушителите рецидивисти на базата на измамниците и крадците. Те са: неадекватен зависим рецидивист и асоциален или субкултурен рецидивист. Вторият тип е по-близък за извършителите на киберпрестъпления. Тези хора притежават доминантно его и висок самоконтрол. На престъпната кариера те гледат като на професионална реализация. Към тази група се причисляват злоупотребяващите с дебитни и кредитни карти. Лицата са целенасочени, с повишена склонност към риск, с добър толеранс към стрес, устойчиви асоциални нагласи и с нескончаем негативизъм.

ПРОФИЛИ НА СЕКСУАЛНИТЕ НАСИЛНИЦИ СРЕЩУ ДЕЦА В ИНТЕРНЕТ

Сексуалните действия, определяни като престъпления срещу личността, са в две основни групи: *сексуален садизъм и насилие на деца.*

- *Сексуалният садизъм се разкрива чрез четири понятия: изнасилване, некрофилия, канибализъм и фетишизъм* (Ганчевски, Б. 2011). Сексуалният садизъм се характеризира с поведенчески модели на: грубост; агресивност; ниска адаптивност; дисфорична гневливост; стремеж да се наказва, наранява, разрушава. Жертвата е ерозирана, безпомощна, страдаща и стресирана.
- *Индивидуализират се профилите на четири типа изнасилвачи*: *компенсаторен тип (уверен в силата си, The Power-Reassurance); експлоатиращ тип (силен и асертивен, The Power-Assertive); изместващ тип (гневно-отмъстителен, The Anger-Relatiation); садистичен тип (гневно-възбудим, The Anger-Excitation).*

Като цяло лицата, извършващи този тип престъпления, се характеризират с: нисък самоконтрол; импулсивност; липса на респект към моралните и правни норми; дефицит на социални контакти; тенденция към загуба на контрол под въздействие на наркотици и алкохол.

- *Насилието над деца се регистрира с четири вида посегателство: изнасилване на дете; блудство; педофилия и инцест* (Ганчевски, Б. 2011). *Изнасилване на деца (под 14 години)*. Може да се прояви във формите, описани при сексуалния садизъм. Наблюдават се и други поведенчески прояви като: подбуждане чрез сводничество; принуждаване към проституиране; порнографски материали (снимки, филми) по Интернет; хомосексуални действия с деца; превръщане на деца в обект на трафик.
- *Инцес*ът е осъществяване на сексуални връзки между близки родственици. Заснемане на сексуални актове и показване в мрежата (Станков, Б. 1990).
- *Блудството* представлява извършване на сексуални действия с малолетни под предлог за незнание на реалната възраст на децата. Не винаги се използва физическа сила. Жертвите са предимно от женски пол. Действия като: надзъртане през прозорец, наблюдение на съвкупление, тайно наблюдаване на малолетни от възрастен мъж, загърнат с дълго черно палто.
- *Педофилията* предполага превръщане на децата в сексуален обект (фетиш) и разпространение на детска проституция и порнография. *Установява се два вида: ситуативна и преференциална* Стойчев, Н. 2005). *Ситуативният тип има три подтипа: "регресивен", „индискриминационен" и „незрял"* (Ганчевски, Б. 2011; Манасиева, А. 2016).

Преференциалният педофил силно набляга на предпочитанията си към жертви от средна детска възраст (8-10 години) и търси деца по определени външни характеристики (тегло, ръст, цвят на кожата, цвят на очите и косите и др.). *Преференциалният педофил също е представен от три подтипа: „прелъстяващ",*

„интровертен“ и „садистичен“.

- *Прелъстяващият (фиксиран) подтип* прелъстява жертвите си като им купува често играчки, подаръци, цветя, сладкиши или просто им дава пари. Тъй като тези лица по-бавно се приближават до интимния живот на своята жертва, първоначално се задоволяват с порнография по Интернет. Винаги проявяват хомосексуални наклонности и предпочитат момчета. Такъв извършител умее да се сприятелява с децата, стреми се дори да замести родителите. Способен е да привлича и сформира група от малолетни и непълнолетни в социалните мрежи и сайтовете за запознанство.
- *Интровертираният подтип* е със затворено (прикрито) поведение; необщителен е; тих и емоционално лабилен и по правило обвързан или семеен. Постоянно се стреми към материални облага и разпространява порнографско съдържание в електронните мрежи. Използва Интернет и за удовлетворяване на собствените си сексуални фантазии. Съотношението на компютърните насилници, които са хетеросексуални към хомосексуалните педофили е 11:1.
- *Садистичният подтип* има желание за малтретиране, при което изходът е често летален. Предпочита аналните сексуални действия, обезобразявайки генеталите. Преследват жертвите си продължително и на големи разстояния и атакуват неочаквано. В професионален план са добре реализирани, материално обезпечени и често с висок социален статус.

В обобщение може да се твърди, че *типичният педофил се описва в следните психологически поведенчески характеристики* (Ганчевски, Б. 2011), които той съсредоточава: високо самочувствие; екстраверсия; висока интелигентност; хомосексуална история; хипертимност (приповдигнатост, повърхностност, безотговорност); егоцентризъм; агресивно самоутвърждаване.

Педофилите се занимават с професии, свързани с деца. Опитват се да се развият религиозно (доста е характерно за инцеса). Стремят се да изграждат доста добра репутация на примерни граждани или обществени лидери. Обикновено са колекционери (на секс играчки, видеозаписи, дневници, списъци на жертвите, фотографии и др.).

Несебичният педофил показва безпокойства за своята жертва („Наранява ли те?“, „Студено ли ти е?“) и разказват неща за себе си. Себичният педофил приема тялото на жертвата като кукла или манекен и дискомфортът на жертвата не го притеснява.

ПРОФИЛ НА ИЗВЪРШИТЕЛИТЕ НА КИБЕРТОРМОЗ (РАЗПРОСТРАНЕНИЯ НА ЗЛОВРЕДЕН СОФТУЕР) И КИБЕРСЛЕДЕНЕ

Ю. Бояджиева (2004) постулира, че разпространителите на зловреден софтуер имат изострени потребности от признание, изява и себеутвърждаване. Водещи са мотивите за отмъщение, реванш и вандализъм като основни предикатори. Тези личностни свойства са индикатор за ниска самооценка и негативна Аз-концепция. Чувството им за доминиране, власт, контрол и притежание са силно завишени и те се редуцират чрез намаляване на собствената тревожност, фрустрация и потиснатост. Демонстрират се нарцистични нагласи, егоцентризъм и агресивно самоутвърждаване обикновено чрез пасивно-агресивно поведение. Отличителна характеристика е дехуманизирането на жертвата, авторитетите и институциите, имащи власт. Голяма част получават дори удоволствие само от факта, че им се е отдала възможност да навредят на някого.

M. Zona et al. (1998) обосновават *профил на извършителите на кибертормоз и следене. Описват три групи: ерото-маниаци, любовно обсесивни и обсесивни*:

- *Първият тип* са уверени, че са харесвани и обичани от обекта на преследване. Въпреки липсата на интимни отношения, те са уверени, че жертвата им е създадена само за тях и че всичко, което прави е от любов към тях. Обикновено това са жени, развиващи маниакална депресия или фокусирани (обсебени) върху определени личности.
- *Вторият тип* си мислят, че са влюбени в лицето, което преследват. Това обикновено са психопатични индивиди, които имат дереализация и налудни идеи и мисли. В повечето случаи са мъже.
- *Третият тип* са имали някакви отношения с жертвата, но са обсебени от мисълта за загуба и отмъщение. При отказ на интимност стават нападателни. Използват и разпространяват снимки, клипове, фалшиви страници и профили на жертвите си. Прилагат се всякакви средства за контрол и манипулиране на жертвите. Отмъстителни са и емоционално студени. При ескалация са готови да излязат от анонимност и да нанесат физически вреди на жертвите си.

По подобен начин Hazelwood & Worren (1990) формулират профила на извършителите на кибersледене и тормоз въз основа на използваните от тях методи. Те документират следните профили:

• *„Подмамващ“*. Той се стреми доброволно да привлече вниманието и уважението на жертвата. При постигане на успех сменя модуса на поведението си и става много агресивен.

• *„Изненадващ“*. Извършителят проявява търпение, изчакване, следене, проучване на жизнения цикъл и след това следва открито и скрито нападение с цел причиняване на увреждане.

• *„Моментален“*. Налице е използване директно на вербална или физическа сила, при което се освобождават афектите. Нерядко се използват упойващи средства и газове.

• *„Signature“*. Внезапни действия, целта на които е незабавното удовлетворяване на потребностите.

• *„Modus operanti“*. Демонстрира се заучено поведение, при което се повтарят претърпените неуспехи. Развива се и фантазно поведение.

СРЕДСТВА ЗА СЪПРОТИВА СРЕЩУ ПОДЧИНЕНИЕТО И СОЦИАЛНОТО ВЛИЯНИЕ ЧРЕЗ ИНТЕРНЕТ

Себепредставянето и управлението на впечатленията е постоянно във фокуса на изследванията върху социалните взаимодействия (Зимбардо & Ляйппе, 2000; Чалдини, 2005; Чалдини, 2016; Стивънс-Давидовиц, 2018; Ганчевски, 2011). Преди съобщенията, които се разменят онлайн да повлияят, за да се измени поведението се преминава през шест последователни етапа: (1) съобщението трябва да бъде предявено → (2) неговият адресант трябва да му обърне внимание → (3) трябва да се разбере същността му → (4) трябва да се направи извод, от който произтича нова установка → (5) трябва да се фиксира (запомни) тази установка → (6) необходимо е да се приеме тя в поведението.

За да се осъществи ефективност и се осигури личната сигурност е необходимо да се отчитат редица психологически механизми за защита срещу възможни престъпления срещу личността в онлайн комуникацията. По-важните от тях се аргументират в следната последователност: *отчитайте чувството за собствена правота; преценявайте изискванията на ситуацията; анализирайте чувството за дълг или вина; не извършвайте действия в дефицит на време; избягвайте ситуации, в които непознати ограничават личния контрол и свобода на действие; преценявайте податливостта на съзнанието при оказване на социално влияние.*

Особено внимание заслужават отчитането на реципрочността във взаимоотношенията и принципа за последователност в тях.

• *Съблюдавайте правилото на реципрочност във взаимоотношенията*. Правилото на реципрочност е толкова силно, че то просто отменя влиянието на другия фактор – какъвто е например симпатията към човека. Изискването е другите да направят малка услуга преди това, да бъдеш първо благодетел, а след това – молител (безплатните сайтове в Интернет). Правилото на реципрочност се задейства и от взаимни отстъпки. Задължението на човек е да се отплати за услуга, да направи отстъпка на човек, който също е направил отстъпка. Много съществена е „отстъпката след отказ“ – иска се нещо малко след отказ на голямото.

• *Преценявайте принципът за последователност*. Той обикновено се асоциира с логика, рационалност, стабилност и почтеност, но и склонност към автоматична последователност, която е „златна мина“ за всички, които използват лишената от мисъл, механична положителна реакция за изграждане на взаимоотношенията, които им носят директно изгода. Съществува връзка между обвързването и последователността. Започва се от малкото (искане) и се надгражда над него. По-малките обвързаности водят до по-големи такива. Като средство се използва „писмената декларация“, което има следните предимства: може да бъде показвана; публично поетите задължения имат характер на траен ангажимент; необратимо доказателство е за извършено действие.

• *Преценявайте на кои психологически принципи е подчинено упражняването на влияние*. Анализирани не по-важност те са следните: моралните обстоятелства се подбуждат от взаимност; чувството за дълг (дължимо поведение) се подбужда от последователността; проявите на компетентност се провокира от авторитети; стремежът към дружба (приятелство) се постига чрез провокиране на симпатия; налагането чрез конкуренция се възбужда от анализ на дефицитите; социалната валидизация (социалните доказателства) се постига чрез иницииране на съгласие.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дефицитността при постигането на желаните резултати предпоставя компютърните престъпления срещу личността. Например, когато свободният избор е ограничен, нуждата да се възстанови свободата принуждава хората да я желаят повече (страстта на охладнелия любовник се разпалва от появата на

съперник). При анализа на профилите на извършителите против личността се откроиха: способността им за употреба на различни идентичности и честа смяна на ролите при изграждането на виртуалния им Аз-образ, който отразява Аз-идеално и Аз-фантазно, но не и Аз-реално. По този начин киберпрестъпниците компенсират и изтласкват всички онези неприемливи чувства, мисли и емоции, които ги ограничават и потискат на интрапсихично ниво и реализират висока потребност от себедоказване.

ЛИТЕРАТУРА

Беленски, Р. (2008). Криминалистика. София: Сиела
Бобев, К. (2009). Криминалистика. София: УИ „Св. Климент Охридски“
Бояджиева, Ю. (2004). Компютърна престъпност. София: НИИКК на МВР
Ганчевски, Б. (2011). Психодиагностика на криминалното поведение. София: Албатрос
Зимбардо, Ф. & М. Ляйте (2000). Социальное влияние. Санкт-Петербург: Питер
Маджаров, Е. (2006). Психологическо портретиране на правонарушителя. София: Сиела
Манасиева, А. (2016). Киберпсихология. Поведенчески аспекти. София: Изток-Запад
Митник, К. (2005). Изкуството на измамата. София: Сиела
Наказателен кодекс на Република България. www. Parliament.bg/bills/42/402-01-8.pdf
Стивънс – Давидовиц, С. (2018). Всички лъжат. Как интернет разкрива тайните на човешката природа. София: Вакон ООД
Станков, Б. (1990). Личност и престъпно поведение. София
Стойчев, Н. (2005). Психологическо профилиране на извършителите на убийство. София: Парадигма
Справочник за диагностичните критерии на ДСН-IV-ТР. Българска психиатрична асоциация (2009). София: Изток-Запад
Чалдини, Р. (2005). Влиянието. Психология на убеждаването. София: Изток-Запад
Чалдини, Р. (2016). Пред-убеждаването. Скритите механизми на ефективното влияние. София: Изток-Запад
Hazelwood, R. & Worren, J. (1990).Criminal Behavior of the Serial Rapist
Kirwan, G. & Power, A. (2013). Cybercrime. The Psychology of Online ofenders. Cambridge University Press, UK
Jonson, T. (2005). Forensic Computer Crime Investigaton
Sterling, B. (1992). The Hacker Crackdown: Lawend Disorder on the Electronic Frontier, New York: Penguin
Zona, M.A., Starman, K. & Lane, J. (1998). A comparative study of ecotomanic and obsessional subjects in a forensic sampl. Journal of Forensic sciences